BỘ GIÁO DỰC VÀ ĐÀO TẠO BỘ TỬ PHÁP TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT HÀ NỘI

PHÁP LUẬT VỀ CHỐNG BÁN HÀNG ĐA CẤP BẮT CHÍNH Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

Chuyên ngành: Luật kinh tế Mã số: 9.38.01.07

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ LUẬT HỌC

Công trình này được hoàn thành tại:

TRƯỜNG ĐẠI HỌC LUẬT HÀ NỘI

Người hướng dẫn khoa học:
PGS.TS. Bùi Nguyên Khánh
Luận án được bảo vệ trước Hội đồng chấm Luận án Tiến sỹ cấp Trường,
họp tại Trường Đại học Luật Hà Nội,
vào hồi
Có thể tìm Luận án tại:

- 1. Thư viện Quốc gia
- 2. Thư viện Trường Đại học Luật Hà Nội

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Tính cấp thiết của đề tài

Bán hàng đa cấp được biết đến như một phương thức kinh doanh đạt hiệu quả cao trong hoạt động tiếp thị, phân phối cũng như tiêu thụ sản phẩm. Cuối thế kỷ 20 kinh doanh đa cấp bắt đầu được du nhập vào thị trường Việt Nam và đạt được tổng doanh thu không ngờ trong hai, ba năm đầu. Tuy nhiên, bán hàng đa cấp bị một số chủ thể lợi dụng để thực hiện các hành vi lừa đảo, biến tướng thành bán hàng đa cấp bất chính để trực lợi gây dư luận xấu trong xã hội, ảnh hưởng lớn đến uy tín của ngành. Bán hàng đa cấp bất chính là hành vi tiêu cực ảnh hưởng xấu đến cuộc sống của con người và toàn xã hội. Hành vi này đang xuất hiện ngày càng nhiều ở Việt Nam với nhiều chiêu thức tinh vi. Pháp luật Việt Nam đã có các văn bản quy phạm pháp luật điều chính hoạt động bán hàng đa cấp và cũng đạt được hiệu quả nhất định trong việc chống bán hàng đa cấp bất chính. Tuy nhiên hiện nay các văn bản quy phạm pháp luật về quản lý bán hàng đa cấp đã bộc lộ một số bất cập, hoạt động bán hàng đa cấp xuất hiện nhiều biến tướng theo chiều hướng tiêu cực, nhiều chủ thể lợi dụng các khe hở của pháp luật để thực hiện các hành vi bất chính khiến cho hoạt động này ngày càng xấu đi trong mắt cộng đồng xã hội và gây khó khăn cho công tác quản lý Nhà nước.

Chính vì vậy, nghiên cứu sinh lựa chon đề tài: "Pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay" để làm đề tài nghiên cứu của luận án. Qua đó tìm ra những giải pháp hữu hiện nhất để hoàn thiện pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính phù hợp với văn hóa, kinh tế- xã hội của đất nước.

2. Mục đích và nhiệm vụ nghiên cứu của đề tài

2.1. Mục đích nghiên cứu

Mục đích nghiên cứu của Luận án là nhằm làm sáng tỏ những vấn đề lý luận về BHĐC bất chính và pháp luật về chống BHĐC bất chính; phân tích, đánh giá thực trạng pháp luật và thực tiễn thực thi pháp luật về chống BHĐC bất chính; trên cơ sở đó đề xuất định hướng, giải pháp hoàn thiện quy định pháp luật về chống BHĐC bất chính ở Việt Nam hiện nay.

2.2. Nhiệm vụ nghiên cứu

Để thực hiện mục đích nghiên cứu trên, Luận án có nhiệm vụ nghiên cứu cụ thể sau:

Thứ nhất, nghiên cứu những vấn đề về lý luận BHĐC bất chính và lý luận pháp luật chống BHĐC bất chính và nhận diễn rõ hơn về bản chất của BHĐC bất chính. Nghiên cứu

kinh nghiệm của một số quốc gia trên thế giới về chống BHĐC bất chính. Từ đó, góp phần hoàn thiện cơ sở lý luận về pháp luật chống BHĐC bất chính ở Việt Nam phù hợp với sự phát triển của quốc gia trong bối cảnh hội nhập với quốc tế

Thứ hai, nghiên cứu thực trạng quy định của pháp luật về chống BHĐC bất chính ở Việt Nam hiện nay bằng việc phân tích, bình luận các quy định hiện hành và thực tiễn thực hiện các quy định về chống BHĐC bất chính đối với DN, người tham gia BHĐC bất chính. Làm rõ quy định về thẩm quyền của cơ quan quản lý nhà nước. Tập trung vào các hạn chế và chỉ ra các nguyên nhân của những hạn chế đó làm cơ sở đề xuất những giải pháp, kiến nghị hoàn thiện pháp luật.

Thứ ba, chỉ ra sự cần thiết và các định hướng hoàn thiện pháp luật chống BHĐC bất chính trong bối cảnh hiện nay, đề xuất các kiến nghị và giải pháp nhằm hoàn thiện pháp luật chống BHĐC bất chính ở Việt Nam.

3. Đối tượng, phạm vi nghiên cứu của đề tài

3.1. Đối tượng nghiên cứu

Đối tượng nghiên cứu của Luận án là những vấn đề lý luận về BHĐC bất chính và pháp luật về chống BHĐC bất chính; các quy định pháp luật về chống BHĐC bất chính của Việt Nam và thực tiễn thực thi pháp luật về chống BHĐC bất chính của Việt Nam trong thời gian qua.

3.2. Phạm vi nghiên cứu

Về nội dung:

Luận án tập trung nghiên cứu lý luận pháp luật chống BHĐC bất chính, thực trạng pháp luật chống BHĐC bất chính ở Việt Nam thông qua quy định trong các văn bản quy phạm pháp luật hiện hành. Đối tượng của BHĐC bất chính theo pháp luật Việt Nam chỉ là hàng hóa. Luận án cũng nghiên cứu đến quy định pháp luật quốc tế và pháp luật một số quốc gia trên thế giới về chống BHĐC bất chính, tuy nhiên nội dung này không được bàn luận sâu sắc mà chỉ nhằm làm cơ sở dữ liệu để đối chiếu, so sánh, phân tích, đánh giá quy định của pháp luật chống BHĐC bất chính Việt Nam hiện nay đảm bảo tính khách quan, bao quát trong nhận định, bình luận.

Luận án nghiên cứu pháp luật về chống BHĐC bất chính với tư cách là một chế định pháp luật nhằm đảm bảo quyền lợi và lợi ích hợp pháp của doanh nghiệp BHĐC, những người tham gia BHĐC chân chính, người tiêu dùng và các chủ thể có liên quan.

Về không gian:

Luận án nghiên cứu thực tiễn xử lý BHĐC bất chính của các DN đăng ký kinh doanh BHĐC tại thị trường Việt Nam.

Về thời gian:

- Liên quan đến các quy định của pháp luật là từ năm 2004 đến nay.
- Về thực tiễn BHĐC bất chính, thực tiễn xử lý vi phạm BHĐC bất chính từ 2015 đến nay.

4. Phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu của đề tài

Trên nền tảng phương pháp luận của chủ nghĩa duy vật biện chứng, duy vật lịch sử, để thực hiện nhiệm vụ nghiên cứu, Luận án đã sử dụng phương thức tiếp cận dựa trên quyền, hệ thống, đa ngành và liên ngành. Đồng thời, Luận án còn sử dụng các phương pháp cụ thể như: phương pháp phân tích, tổng hợp, hệ thống, luật học so sánh, liên ngành và dự báo qua các tài liệu thứ cấp để làm sáng tỏ các vấn đề được nghiên cứu trong Luận án.

- Phương pháp phân tích được sử dụng trong suốt quá trình thực hiện đề tài tại phần tổng quan, Chương 1, 2, 3 để phân tích cơ sở lý luận của về hành vi BHĐC bất chính, phương diện lý thuyết của pháp luật về chống hành vi BHĐC bất chính. Phương pháp này cũng dùng để đánh giá, bình luận các quy định pháp luật, thực tiễn và hiệu quả áp dụng pháp luật về tính pháp lý trong việc chống BHĐC bất chính và phân tích các đề xuất hoàn thiện pháp luật chống BHĐC bất chính.
- Phương pháp hệ thống hóa, tổng hợp được sử dụng để đánh giá nhằm rút ra những kết luận phần tổng quan, những quan điểm, các đề xuất, kiến nghị cụ thể liên quan đến lĩnh vực nghiên cứu của đề tài tại Chương 3.
- Phương pháp logic được sử dụng khi đánh giá thực trạng pháp luật ở Chương 2, xem xét tính thống nhất, tính đồng bộ phát hiện mâu thuẫn trong quy định pháp luật về chống BHĐC bất chính, từ đó làm cơ sở cho các đề xuất kiến nghị, giải pháp.

Ngoài các phương pháp nghiên cứu phổ quát nói trên, luận án còn sử dụng các số liệu thứ cấp, các tài liệu, báo cáo của Chính phủ, Cục Cạnh tranh và bảo vệ người tiêu dùng...

5. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của luận án

Luận án góp phần củng cố, hoàn thiện cơ sở lý luận khoa học về bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính trong bối cảnh bán hàng đa cấp trên thế giới đang có nhiều thay đổi mạnh mẽ. Luận án làm rõ thực trạng quy định và thực tiễn thực

hiện pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện hành, chỉ ra thành công, hạn chế và nguyên nhân của thực trạng đó. Luận án đóng góp một số kiến nghị hoàn thiện hệ thống pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam trên cơ sở khoa học.

Ở mức độ nhất định luận án cung cấp những kiến thức hữu ích cho người làm công tác thực tiễn trong lĩnh vực bán hàng đa cấp. Luận án có giá trị là tài liệu tham khảo cho các cơ quan lập pháp, hành pháp trong quá trình hoạch định, xây dựng và thực hiện chính sách, pháp luật bán hàng đa cấp nói chung và chống bán hàng đa cấp bất chính nói riêng. Những kết quả nghiên cứu của luận án cũng có thể được sử dụng để tham khảo trong công tác nghiên cứu, giảng dạy, học tập tại các cơ sở đào tạo luật học, kinh tế...và cho các tổ chức, cá nhân quan tâm đến lĩnh vực bán hàng đa cấp, pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính.

6. Kết cấu của luận án

Ngoài phần mở đầu, kết luận và danh mục tài liệu tham khảo, luận án gồm các nội dung chính là tổng quan tình hình nghiên cứu và 3 chương:

Chương 1: Một số vấn đề lý luận về bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính

Chương 2: Thực trạng pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam

Chương 3: Phương hướng, giải pháp nhằm hoàn thiện pháp luật và nâng cao hiệu quả chống bán hàng đa cấp bất chính.

PHẨN TỔNG QUAN VỀ VẨN ĐỀ NGHIỆN CỦU

1. Tổng quan tình hình nghiên cứu liên quan đến luận án

Tác giả tiến hành nghiên cứu, rà soát các công trình khoa học trong và ngoài nước liên quan đến bán hàng đa cấp, bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật về bán hàng đa cấp, pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam, tập trung trong lĩnh vực khoa học pháp lý để đánh giá tổng quan tình hình nghiên cứu đề tài luận án. Tác giả chia nội dung tìm hiểu về các công trình nghiên cứu lên quan đến đề tài như:

- 1.1. Nghiên cứu lý luận về bán hàng đa cấp, bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính
- 1.2. Nghiên cứu về thực trạng chống bán hàng đa cấp bất chính
- 1.3. Nghiên cứu đề xuất giải pháp và kiến nghị hoàn thiện pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính
- 2. Đánh giá kết quả các công trình nghiên cứu liên quan đến luận án

2.1. Những vấn đề đã được làm sáng tỏ, luận án có thể tiếp thu kế thừa

Qua việc khảo cứu tổng quan các công trình nghiên cứu trong các Luận án, luận văn, các đề tài nghiên cứu, bài viết liên quan đến lĩnh vực BHĐC và BHĐC bất chính trong và ngoài nước, có thể nhận thấy có một số nội dung liên quan đến BHĐC bất chính đã được giải quyết và được sư thống nhất cao, nghiên cứu sinh có thể tiếp thu như sau:

Trên phương diện lí luận:

- Về quá trình hình thành và phát triển hình thức BHĐC, hầu hết các công trình nghiên cứu, bài viết cũng làm rõ lịch sử hình thành và phát triển của phương thức BHĐC là do nhà hóa học người Mỹ Karl Renborg (1887 1973) sáng tạo và phát triển từ khoảng năm 1920 của thế kỉ trước và sự du nhập, phát triển của ngành BHĐC tại Việt Nam vào khoảng cuối thế kỉ 20 (năm 1998).
- Về cách tiến cận hành vi BHĐC các tác giả đã tiếp cận với nhiều cách khác nhau. Từ góc độ kinh tế, đến góc độ pháp lý, dù tiếp cận ở góc độ nào thì các tác giả đều ủng hộ phương thức BHĐC và cho rằng đây là phương thức bán hàng hiện đại, hiệu quả, tiết kiệm chi phi cho DN, tạo công ăn việc làm cho người dân trong XH có thêm thu nhập và tiện lợi cho người tiêu dùng hơn so với bán hàng truyền thống hiện nay. Hầu hết các quan điểm đưa ra rằng hình thức bán hàng này đang dàn xóa bỏ hình thức bán hàng truyền thống, thay bằng việc hàng hóa ở

trên kệ tại của hàng, siêu thị thì sẽ được bán đến tận tay người tiêu dùng. Đây là quan điểm đúng phù hợp với thời đại và được nghiên cứu sinh tiếp thu phát triển trong Luận án.

- Về quan điểm BHĐC bất chính có nhiều cách lý giải khác nhau nhưng tựu chung lại nội hàm của khái niệm về hành vi này gồm những dấu hiệu: lôi kéo dụ dỗ người tham gia vào mạng lưới BHĐC bằng những thông tin gian dối không trung thực về thu nhập, lợi ích kinh tế, cách thức bán hàng không đúng với bản chất của BHĐC hợp pháp; Yêu cầu người tham gia bán hàng phải đặt cọc một khoản tiền để được tham gia mạng lưới, điều này thể hiện bản chất chiếm dụng vốn một cách bất hợp của DN; Nói sai, nói quá về công dụng của hàng hóa, sản phẩm của DN và giá bán cao hơn gấp nhiều lần so với giá trị hàng hóa thực tế; BHĐC bất chính chủ yếu dựa việc yêu cầu người tham BHĐC dụ dỗ thêm người tham gia vào mạng lưới để chiếm dụng tài chính của người mới tham gia.

Trên phương diện thực tiễn:

- Các công trình nghiên cứu đều thống nhất quan điểm cần phải hoàn thiện quy định pháp luật về quản lý hoạt động BHĐC và việc xử lý nghiêm đối với các hành vi BHĐC biến tướng, bất hợp pháp là rất cần thiết. Đây là quan điểm đúng đắn và được nghiên cứu sinh tiếp thu, phát triển trong quá trình nghiên cứu chuyên sâu về vấn đề hoàn thiện pháp luật chống BHĐC bất chính. Đây được coi là nhiệm vụ cấp bách hiện nay khi mà các hoạt động BHĐC bất chính đang ngày càng diễn ra tinh vi hơn.
- Các công trình nghiên cứu trước đều đã nêu lên yêu cầu của thực tiễn đang đặt ra hiện nay là cần phải tăng cường pháp chế, xử lý nghiêm đối với các trường hợp BHĐC bất chính. Điều này là hoàn toàn phù hợp với thực tiễn đang diễn ra hiện nay. Trong quá trình nghiên cứu Luận án cần tiếp thu và phát triển nội dung này nhằm xây dựng các giải pháp để hoàn thiện pháp luật về chống BHĐC bất chính để quản lý hoạt động BHĐC hiệu quả hơn.

Trên phương diện đề xuất giải pháp kiến nghị:

- Quan điểm về hoàn thiện quy định pháp luật liên quan đến khiếu nại đối với các DN có hành vi BHĐC bất chính
 - Tội phạm hóa hành vi BHĐC bất chính
- Để chống hành vi BHĐC bất chính cần kiểm soát chặt chẽ bởi các biện pháp quản lý nhà nước khi các DN BHĐC ra nhập thị trường và quy định chặt chẽ về các chế tài.

- Với việc nâng cao hiệu quả chống BHĐC bất chính, cần tăng cường hoạt động giám sát và tuyên truyền của cơ quan báo chí một cách kịp thời về DN BHĐC đa cấp bất chính và những hành vi BHĐC biến tướng đang diễn ra trong XH.

2.2. Những vấn đề nghiên cứu được triển khai trong Luận án

Có thể nhận thấy về tổng quan tình hình nghiên cứu đã phân tích ở trên, chưa có một công trình nghiên cứu nào liên quan đến đề tài ở Việt nam hiên nay nghiên cứu cụ thể về pháp luật chống BHĐC bất chính. Vì vậy, việc hoàn thiện pháp luật về chống BHĐC bất chính ở Việt Nam hiện nay là cơ sở, nền tảng cho việc quản lý hoạt động BHĐC đi đúng hướng và nâng cao việc phát huy hiệu quả của phương thức kinh doanh tiến bộ này trong nền kinh tế hiện nay. Xuất phát từ sự phân tích thực trạng tình hình nghiên cứu liên quan đến đề tài đã nêu và trên cơ sở mục tiêu nghiên cứu của đề tài, Luận án sẽ kế thừa và tiếp tục nghiên cứu, làm rõ một cách có hệ thống các vấn đề liên quan đến đề tài như sau:

- Tiếp tục nghiên cứu làm sáng tỏ khái niệm BHĐC bất chính và pháp luật chống BHĐC bất chính về mặt lý luận cụ thể ở hai khía cạnh là kiểm soát về điều kiện kinh doanh và chế tài xử lý vi phạm;
 - Nhận diện bản chất, đặc điểm, các dấu hiệu đặc trưng của BHĐC bất chính
 - Phân tích kinh nghiệm chống BHĐC bất chính ở một số quốc gia trên thế giới;
- Hệ thống hóa đầy đủ các văn bản pháp luật về BHĐC và chống BHĐC bất chính ở Việt Nam hiện nay; Phân tích nội dung quy định của pháp luật về BHĐC bất chính ở Việt Nam hiện nay với các quy định về điều kiện kinh doanh bán hàng đa cấp và các chế tài xử lý vi phạm BHĐC bất chính.
- Đánh giá quy định của pháp luật chống BHĐC bất chính thông qua thực tiễn ở Việt Nam hiện nay;
 - Đưa ra một số giải pháp nhằm hoàn thiện quy định pháp luật về chống BHĐC bất chính nâng cao hiệu qủa trong việc chống BHĐC bất chính

3. Cơ sở lý thuyết nghiên cứu của đề tài

3.1. Lý thuyết nghiên cứu

Với lí thuyết nghiên cứu thực hiện Luận án, nghiên cứu sinh nghiên cứu trước hết dựa trên cơ sở học thuyết Mác-Lê nin, tư tưởng Hồ Chí Minh và đường lối chủ trương chính sách của Đảng và Nhà nước Việt Nam về các thành phần kinh tế, hoạt động kinh tế và hội nhập kinh tế quốc tế.

Luận án được triển khai trên nền tảng những lý thuyết liên quan đến kinh tế thị trường, tự do kinh doanh trong nền kinh tế thị trường và lí thuyết kinh doanh BHĐC nhằm đảm bảo công bằng trật tự trên thương trường. Cụ thể: Lý thuyết mà Luận án tiếp cận nghiên cứu là lý thuyết về quyền tự do kinh doanh với tính cách là một quyền cơ bản của công dân được ghi nhận từ Hiến pháp 1992 đến Hiến pháp 2013, và đảm bảo thực thi thuộc trách nhiệm của Nhà nước. Lý thuyết về dân chủ và trách nhiệm trong kinh tế thị trường mà ở đó, quyền lực Nhà nước bị giới hạn bởi tinh thần Nhà nước pháp quyền và khi đó, Nhà nước xuất hiện trong kinh tế thị trường như một tác nhân kiến tạo phát triển, không cai trị thị trường và doanh nghiệp mà tạo cơ hội và khuyến khích các nhà đầu tư tham gia thị trường, bảo hộ quyền tự do kinh doanh theo nguyên tắc minh bạch và ngăn ngừa rủi ro pháp lý. Tiếp nữa, Luận án cũng sử dụng lý thuyết về nền kinh tế hỗn hợp của Samuelson thể hiện việc tự do kinh doanh của các doanh nghiệp trong nền kinh tế thị trường và có sự điều tiết của Nhà nước.

Ngoài ra, nghiên cứu sinh còn tham khảo các quan niệm về BHĐC, quan niệm về BHĐC bất chính, đặc điểm nhận dạng hành vi. Trong bối cảnh hội nhập quốc tế, nghiên cứu sinh mở rộng tìm hiểu về quy định pháp luật về chống BHĐC bất chính của một số quốc gia trên thế giới, việc tham chiếu này được đặt trong bối cảnh cụ thể ở Việt Nam.

Thông qua đó, nghiên cứu sinh xác định chủ thuyết làm nền tảng xuyên suốt trong toàn bộ quá trình nghiên cứu thực hiện luận án là bảo vệ thương mại công bằng, bảo vệ quyền, lợi ích hợp pháp của người tham gia BHĐC và của người tiêu dùng trong nền kinh tế thị trường.

Luận án tiếp cận các vấn đề theo hướng từ cơ sở lý luận pháp luật BHĐC bất chính. Đưa ra thực trạng pháp luật trong việc chống hành vi BHĐC bất chính, thực tiễn BHĐC bất chính ở Việt Nam hiện nay. Từ đó đưa ra đánh giá quy định của pháp luật trong việc quản lý hoạt động BHĐC và chống hành vi BHĐC bất chính.

3.2. Câu hỏi nghiên cứu và giả thuyết nghiên cứu của đề tài

Thứ nhất, câu hỏi nghiên cứu

Để hướng tới mục tiêu nghiên cứu của đề tài, trên cơ sở của tình hình nghiên cứu đề tài, nghiên cứu sinh xác định một số câu hỏi nghiên cứu chính mang tính chất xuất phát điểm cho việc nghiên cứu của luận án cụ thể như sau:

- Bản chất của BHĐC là gì? BHĐCcó ưu thế gì hơn so với hình thức bán hàng truyền thống? BHĐC bất chính là gì? Sự tác động của hành vi BHĐC bất chính trong môi trường kinh doanh

và xã hội hiện nay như thế nào? Pháp luật chống BHĐC bất chính là gì? Pháp luật có vai trò gì trong việc chống BHĐC bất chính?

- Cơ sở pháp lý về chống BHĐC bất chính là gì? Làm thế nào để nhận diện hành vi BHĐC bất chính? Làm thế nào để kiểm soát và chống hành vi BHĐC bất chính? Hành vi BHĐC bất chính nào cần phải tội phạm hóa? Thực tiễn chống BHĐC bất chính diễn ra hiện nay như thế nào? Các biện pháp xử lý vi phạm BHĐC bất chính được thực hiện như thế nào?
- Định hướng và giải pháp nào để hoàn thiện pháp luật chống BHĐC bất chính? Làm thế nào để nâng cao hiệu quả quản lý nhà nước trong việc chống hành vi BHĐC bất chính hiện nay?

Thứ hai, giả thuyết nghiên cứu

Trên cơ sở nghiên cứu các vấn đề lý luận về bán hàng đa cấp bất chính và pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính cũng như thực trạng quy định pháp luật và thực tiễn xử lý vi phạm hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay, Luận án đặt ra giả thuyết nghiên cứu như sau:

- Xuất phát từ bản chất của phương thức BHĐC trong hoạt động kinh doanh, BHĐC và BHĐC bất chính đang có nhiều quan niệm khác nhau chưa thống nhất. Có ý kiến cho rằng nên cấm hình thức kinh doanh này vì đây là hình thức kinh doanh mang tính chất chộp giật, lừa đảo.
- Hậu quả của hành vi BHĐC bất chính là hành vi tiêu cực ảnh hưởng nghiêm trọng tới môi trường kinh doanh và để lại hậu quả rất lớn tới xã hội.
- Pháp luật quy định về chống BHĐC bất chính đang còn lỏng lẻo, chưa thống nhất, chưa hiệu quả dẫn đến việc các DN kinh doanh theo phương thức đa cấp dễ lách luật để thực hiện hành vi BHĐC bất chính.
- Trên thực tế hiện nay nở rộ các hình vi huy động vốn, tín dụng đen, đầu tư kinh doanh bất động sản theo phương thức đa cấp. Đây là một dạng của hành vi BHĐC bất chính.

PHẦN KẾT QUẢ NGHIÊN CỨU

CHƯƠNG 1. MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VỀ BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH VÀ PHÁP LUÂT CHỐNG BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH

1.1. Những vấn đề lý luận về bán hàng đa cấp bất chính

1.1.1. Bán hàng đa cấp bất chính

1.1.1.1. Khái niệm bán hàng đa cấp

Từ những tìm hiểu, phân tích các quan điểm và quy định của pháp luật có thể hiểu: Bán hàng đa cấp là một dạng của bán hàng trực tiếp, được chia thành nhiều cấp, nhiều nhánh khác nhau. Người tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp được hưởng hoa hồng từ việc bán hàng của mình và của mạng lưới bán hàng cấp dưới do mình quản lý.

Bán hàng đa cấp có các đặc trưng sau:

Thứ nhất, bán hàng đa cấp là loại hình bán hàng trực tiếp, là phương thức tiếp thị để bán lẻ hàng hóa.

Thứ hai, doanh nghiệp bán hàng đa cấp tiếp thị hàng hóa thông qua những người tham gia được tổ chức ở nhiều cấp khác nhau

Thứ ba, người tham gia được hưởng tiền hoa hồng, tiền thưởng, lợi ích kinh tế khác từ kết quả bán hàng của mình và của người tham gia khác trong mạng lưới do họ tổ chức ra.

1.1.1.2. Khái niệm bán hàng đa cấp bất chính

Bán hàng đa cấp bất chính có thể định nghĩa như sau: "Bán hàng đa cấp bất chính là hành vi kinh doanh theo phương thức đa cấp mà trong đó doanh nghiệp, người tham gia bán hàng đã sử dụng các thủ đoạn lừa dối, vi phạm pháp luật về bán hàng đa cấp hoặc trái với chuẩn mực đạo đức, tập quán kinh doanh nhằm chiếm dụng tài chính của người tham gia mạng lưới bán hàng gây thiệt hại đến quyền, lợi ích hợp pháp của người tiêu dùng nhằm trục lợi bất hợp pháp. Doanh nghiệp thực hiện hành vi bán hàng đa cấp bất chính có thể là các doanh nghiệp đăng ký kinh doanh theo quy định của pháp luật hoặc không đăng ký kinh doanh theo phương thức đa cấp."

Dựa vào khái niệm bán hàng đa cấp bất chính có thể nhận diện bán hàng đa cấp bất chính có những dấu hiệu như sau:

Thứ nhất, yêu cầu người khác phải đặt cọc hoặc nộp một khoản tiền nhất định hoặc phải mua một số lượng hàng hóa nhất định để tham gia vào hệ thống.

Thứ hai, cho người tham gia nhận hoa hồng từ việc tuyển dụng, giới thiệu người khác tham gia vào mạng lưới bán hàng đa cấp.

Thứ ba, bán hàng đa cấp bất chính mang bản chất lừa dối, cung cấp thông tin sai sự thật gây nhầm lẫn để dụ dỗ người khác tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp.

Thứ tư, kinh doanh đa cấp nhưng không có hàng hóa hoặc hàng hóa không có giá trị, chất lượng chỉ mang tính tượng trưng.

Thứ năm, kinh doanh đa cấp khi chưa có giấy phép hoạt động bán hàng đa cấp.

1.1.2. Vai trò của bán hàng đa cấp và sự tác động của bán hàng đa cấp bất chính

1.1.2.1. Vai trò của bán hàng đa cấp trong đời sống xã hội hiện nay

Thứ nhất, đối với doanh nghiệp kinh doanh theo phương thức đa cấp

Thứ hai, xét dưới góc độ lao động, việc làm

Thứ ba, đối với nhu cầu tiêu dùng trong xã hội

Thứ tư, bán hàng đa cấp góp phần thúc đẩy kinh tế, đóng góp vào ngân sách Nhà nước

1.1.2.2. Sự tác động tiêu cực của bán hàng đa cấp bất chính đối với xã hội hiện nay

Thứ nhất, đối với các doanh nghiệp kinh doanh đa cấp chân chính.

Thứ hai, đối với người tham gia bán hàng đa cấp và người tiêu dùng.

Thứ ba, ảnh hưởng tiêu cực đối với xã hội.

1.2. Những vấn đề lý luận về pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính

1.2.1. Khái niệm pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính

"Pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính là tổng hợp các quy phạm pháp luật do cơ quan nhà nước có thẩm quyền ban hành hoặc thừa nhận nhằm mục đích ngăn chặn hành vi bán hàng đa cấp bất chính của doanh nghiệp và người tham gia bán hàng đa cấp bằng cách xác định dấu hiệu hành vi bán hàng đa cấp bất chính; đồng thời quy định kiểm soát, ngăn ngừa và các biện pháp xử lý bán hàng đa cấp bất chính. Mục tiêu là ngăn chặn hành vi này gây thiệt hại cho xã hội,cho môi trường kinh doanh của doanh nghiệp bán hàng đa cấp bất chính và bảo vệ lợi ích hợp pháp cho người tham gia bán hàng đa cấp và người tiêu dùng".

Pháp luật chống BHĐC bất chính có những đặc điểm:

Thứ nhất, pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính là một bộ phận của pháp luật về bán hàng đa cấp.

Thứ hai, pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính xác định đối tượng, cách thức bán hàng đa cấp bất chính.

Thứ ba, pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính quy định dấu hiệu nhận diện bán hàng đa cấp bất chính.

Thứ tư, điều chỉnh quan hệ giữa các chủ thể trong hoạt động phòng chống, phát hiện và xử lý đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính.

Thứ năm, quy định trách nhiệm của các chủ thể bán hàng đa cấp bất chính.

Thứ sáu, quy định về chức năng nhiệm vụ quyền hạn của cơ quan có thẩm quyền chống bán hàng đa cấp bất chính.

1.2.2. Nguyên tắc của pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính

- Nguyên tắc đảm bảo quyền tự do bình đẳng trong việc tham gia bán hàng đa cấp của các chủ thể kinh doanh
- Nguyên tắc tự do, tự nguyện thoả thuận và trung thực giữa DN và người tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp
- Nguyên tắc bảo vệ lợi ích chính đáng của người tiêu dùng
- Doanh nghiệp bán hàng đa cấp tiến hành hoạt động kinh doanh, cạnh tranh thực hiện theo nguyên tắc trung thực, công bằng và lành mạnh, không xâm phạm đến lợi ích của Nhà nước, lợi ích công cộng, quyền và lợi ích hợp pháp của doanh nghiệp khác
- Nguyên tắc bảo đảm quyền khiếu nại, tố cáo, khởi kiện hành vi bán hàng đa cấp bất chính
- Nguyên tắc quản lý nhà nước đối với hoạt động bán hàng đa cấp
- Nguyên tắc pháp chế xã hội chủ nghĩa

1.2.3. Nội dung pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính

Pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính không phải là một đạo luật riêng biệt mà nó được quy định trong rất nhiều văn bản quy phạm pháp luật liên quan đến nhiều luật chuyên ngành như: Pháp luật hình sự, pháp luật dân sự, pháp luật hành chính, pháp luật tố tụng... Hành vi bán hàng đa cấp bất chính, cơ quan quản lý nhà nước trong lĩnh vực này và các biện pháp xử lý vi phạm BHĐC bất chính được quy định ở nhiều văn bản quy phạm pháp luật khác nhau, với các thứ bậc khác nhau. Từ các bộ luật (Bộ luật hình sự, Bộ luật dân sự, Bộ luật tố tụng hình sự, Bộ luật tố tụng dân sự), luật (Luật Cạnh Tranh, Luật thương mại...) đến các Nghị định quy định liên quan (Nghị định số 40/2018/NĐ-CP về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, Nghị định số 141/2018/NĐ-CP về sửa đổi các Nghị định xử phạt vi phạm trong BHĐC, Nghị định số 78/2015/NĐ-CP về đăng ký doanh nghiệp...).

Về mặt nội dung, pháp luật chống BHĐC bất chính có nội dung chủ yếu: *Thứ nhất*, quy định dấu hiệu nhận diện hành vi bán hàng đa cấp bất chính *Thứ hai*, về quy định điều kiện kinh doanh theo phương thức đa cấp

- Về chủ thể và đối tượng được phép kinh doanh bán hàng đa cấp

- Về điều kiện vốn pháp định và kí quỹ
- Về tài liệu tham gia bán hàng đa cấp
- Về hệ thống công nghệ thông tin quản lý người tham gia bán hàng đa cấp và trang thông tin điện tử

Thứ ba, quy định các biện pháp xử lý đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính

Một trong những nội dung quan trọng nhất của cơ chế kiểm soát bán hàng đa cấp bất chính đó là quy định chế tài xử lý và mức xử lý đối với hành vi này. Hầu hết pháp luật của các nước đều xem việc quy định các hình thức xử lý đối với hành vi BHĐC bất chính là cách thức răn đe nhất đối với các chủ thể vi phạm. Các vi phạm bán hàng đa cấp bất chính của doanh nghiệp và người tham gia bán hàng đa cấp được xem xét xử lý dưới góc độ quản lý chuyên ngành cụ thể. Để xử lý vi phạm của doanh nghiệp và người tham gia bán hàng đa cấp thực hiện hành vi bán hàng đa cấp bất chính thì tùy từng mức theo tính chất, mức độ vi phạm mà bị xử lý theo quy định của pháp luật về xử lý vi phạm hành chính hoặc bị truy cứu trách nhiệm hình sự theo quy định của pháp luật. Ngoài ra, do vi phạm gây thiệt hại cho tổ chức, cá nhân khác phải bồi thường thiệt hại theo quy định của pháp luật dân sự.

Thứ tư, quy định về nhiệm vụ quyền hạn của các cơ quan nhà nước trong việc quản lý và kiểm soát hoạt động bán hàng đa cấp nhằm chống bán hàng đa cấp bất chính.

1.2.4. Vai trò của pháp luật trong việc chống bán hàng đa cấp bất chính

Pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính là cơ sở pháp lý quan trọng bảo vệ quyền lợi hợp pháp của các chủ thể liên quan đến hoạt động bán hàng đa cấp trong đó có người tham gia bán hàng đa cấp, người tiêu dùng và lợi ích của các doanh nghiệp bán hàng đa cấp chân chính. Pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính đóng một vai trò rất quan trọng trong việc phát triển kinh tế bền vững, đem lại trật tự trong môi trường kinh doanh. Ngăn chặn các hành vi gây tổn hại đến xã hội và quyền lợi ích hợp pháp của các bên có liên quan.

1.3. Kinh nghiệm điều chỉnh pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính trên thế giới và bài học cho Việt Nam

1.3.1. Kinh nghiệm của một số nước trên thế giới

1.3.1.1. Kinh nghiệm tại Hòa kỳ

Xác định dấu hiệu của hành vi BHĐC bất chính ở Hoa Kỳ

Dấu hiệu của hành vi BHĐC bất chính ở Hoa Kỳ cũng được thể hiện rõ trong Bộ tiêu chuẩn đạo đức (Code of ethics, Business ethics) của hiệp hội bán hàng trực tiếp Hoa Kỳ.

Ngoài dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính được xác định trong bộ tiêu chuẩn đạo đức chung thì các dấu hiệu này cũng được xác định tại pháp luật của các Bang.

Chế tài xử lý bán hàng đa cấp bất chính ở Hoa Kỳ

Cơ quan thực thi pháp luật chống BHĐC bất chính tại Hoa Kỳ là Ủy ban thương mại liên bang, Ủy ban chứng khoán và ngoại tệ cũng là một trong các cơ quan khác theo dõi những mô hình này, nhận được những thông tin chống lại mô hình có tên là mạng lưới phân phối tài chính trên thực tế bán các cổ phiếu không đăng ký.

FTC xét xử các vụ việc căn cứ trên Luật thương mại liên bang, trong đó nghiêm cấm "hành vi gây ảnh hưởng đến kinh doanh một cách không lành mạnh hoặc gian dối". Luật thương mại liên bang cho phép Ủy ban nộp đơn kiện tại tòa án cấp bang và áp dụng một số các biện pháp xử lý bao gồm: khắc phục hậu quả, phong tỏa tài sản, *bồi thường cho người tiêu dùng, trách nhiệm của người quản lý tài sản*.

Ngoài ra xử lý vi phạm bán hàng đa cấp bất chính còn bị xử lý theo quy định cụ thể tại pháp luật của các Bang.

1.3.1.2. Kinh nghiệm tại Canada

Xác định dấu hiệu của hành vi bán hàng đa cấp bất chính ở Canada

Các điều 55 và 55.1 của Luât Cạnh tranh Canada sửa đổi bổ sung xác định các dấu hiệu hành vi gian dối phổ biến trong bán hàng đa cấp bất chính.

Chế tài xử lý bán hàng đa cấp bất chính

Khi bị kết án thực hiện hành vi BHĐC bất chính, bên vi phạm phải nộp phạt tiền theo mức do tòa án quyết định hoặc chịu phạt án tù với thời hạn không quá 5 năm hoặc kết hợp cả 2 hình phạt trên hoặc bị phạt tiền với mức phạt không quá 200.000 đô la hoặc chịu án tù lên đến 1 năm hoặc kết hợp cả 2 hình thức trên.

1.3.1.3. Kinh nghiệm tại Nhật Bản

Xác định dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính

Pháp luật Nhật Bản không đưa ra định nghĩa xác định các dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính mà quy định các hành vi bị cấm tại Điều 34, 36 Luật các giao dịch thương mại Nhật Bản.

Chế tài xử lý bán hàng đa cấp bất chính

Hình thức xử phạt bán hàng đa cấp bất chính ở Nhật Bản được quy định tại Chương 7 Luật các giao dịch thương mại Nhật Bản. Hình thức xử phạt khá đa dạng từ lao động công ích 6 tháng; phạt tiền từ 100 nghìn Yên đến 300 triệu Yên, phạt từ từ 1 năm cho đến 3 năm.

1.3.1.4. Kinh nghiệm tại Hàn Quốc

Về xác định dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính

Luật bán hàng tận cửa Hàn Quốc sửa đổi bổ sung 2007 không đưa ra các dấu hiệu xác định BHĐC bất chính mà chỉ quy định các hành vi bị cấm bán hàng đa cấp

Về điều kiện kinh doanh bán hàng đa cấp

Điều kiện kinh doanh bán hàng đa cấp được quy định tại Điều 13 Luật bán hàng tận cửa Hàn Quốc. Cụ thể người muốn kinh doanh đa cấp phải đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp với thị trưởng thành phố. Các tài liệu phải xuất trình để xin đăng ký hoạt động đa cấp.

Về chế tài xử lý bán hàng đa cấp bất chính

Quy định tại điều 35 và điều 42 Luật bán hàng tận cửa Hàn Quốc sửa đổi 2007.

1.3.1.5. Kinh nghiệm tại Trung Quốc

Xác định dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính

Dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính được quy định trong Luật chống bán hàng đa cấp bất chính 2005.

Về điều kiện kinh doanh bán hàng đa cấp

Luật quản lý bán hàng trực tiếp ở Trung Quốc tập trung vào quy định thủ tục thành lập, thay đổi với doanh nghiệp bán hàng đa cấp nhằm đưa ra chuẩn mực về đăng ký và những thủ tục hành chính đối với các doanh nghiệp này. Điều 7 của Luật này quy định điều kiện kinh doanh bán hàng đa cấp.

Chế tài xử lý bán hàng đa cấp bất chính

Cơ quan xử lý vi phạm sẽ tịch thu sung công tài sản và lợi nhuận trái phép đồng thời y án phạt từ 500.000 NDT trở lên, trong trường hợp xảy ra phạm tội nghiêm trọng thì mức phạt hình sự sẽ được xem xét, cân nhắc.

1.3.2. Bài học kinh nghiệm cho Việt Nam

Hầu hết các quốc gia trong phạm vi nghiên cứu này đều có những quy định quản lý hoạt động BHĐC theo hướng siết chặt quản lý, nâng cao trách nhiệm đối với doanh nghiệp tổ chức kinh doanh đa cấp. Ngoài ra, còn phụ thuộc vào quan điểm tiếp cận điều chỉnh pháp luật của từng quốc gia như: có quốc gia tiếp cận dưới góc độ pháp luật thương mại, có quốc gia tiếp cận dưới góc độ pháp luật cạnh tranh hay có quốc gia thì quy định hành vi này trong Luật bảo vệ người tiêu dùng... Với những cách tiếp cận khác nhau như vậy cũng sẽ khiến việc thiết kế và nội dung các quy định của pháp luật nảy sinh những khác biệt nhất định. Việc siết chặt quản lý này là kết quả của nhiều lần thay đổi các quy định của pháp luật để phù hợp hơn với tình hình thực tiễn tại quốc gia đó, do vậy đây là kinh nghiệm hữu ích cho Việt Nam học tập để hoàn thiện hệ thống pháp luật quản lý hoat động BHĐC ở hiện tại và tương lai.

CHUONG 2.

THỰC TRẠNG PHÁP LUẬT VỀ CHỐNG BÁN HÀNG ĐA CẤP BẮT CHÍNH Ở VIỆT NAM HIỆN NAY

2.1. Thực trạng quy định của pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính

2.1.1. Dấu hiệu nhận diện bán hàng đa cấp bất chính theo quy định của pháp luật

Dấu hiệu nhận diện thứ nhất: Yêu cầu người muốn tham gia phải đặt cọc, phải mua một số lượng hàng hoá ban đầu hoặc phải trả một khoản tiền để được quyền tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp.

Dấu hiệu nhận diện thứ hai: Không cam kết mua lại với mức giá ít nhất là 90% giá hàng hóa đã bán cho người tham gia để bán lại.

Dấu hiệu nhận diện thứ ba: Cho người tham gia nhận tiền hoa hồng, lợi ích kinh tế khác chủ yếu từ việc dụ dỗ người khác tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp và khuyến khích, dạy người khác tuyển thêm người bằng hình thức trả thưởng.

Dấu hiệu nhận diện thứ tư: Cung cấp thông tin gian dối về lợi ích của việc tham gia mạng lưới bán hàng đa cấp, thông tin sai lệch về tính chất, công dụng của hàng hóa để dụ dỗ người khác tham gia.

Dấu hiệu nhận diện thứ năm: Kinh doanh theo phương thức đa cấp không có giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp.

2.1.2. Quy định về điều kiện đăng ký kinh doanh theo phương thức đa cấp nhằm chống bán hàng đa cấp bất chính

2.1.2.1. Về chủ thể và đối tượng được phép bán hàng đa cấp

Chủ thể được phép bán hàng đa cấp

Chủ thể được phép tiến hành hoạt động kinh doanh theo phương thức bán hàng đa cấp là các doanh nghiệp thuộc mọi thành phần kinh tế. (Căn cứ vào Khoản 1 điều 7 nghị định số 40/2018/NĐ-CP).

Đối tượng được phép kinh doanh đa cấp

Đối tượng được phép kinh doanh đa cấp được quy định tại Điều 4 Nghị định số 40/2018/NĐ-CP quy định về đối tượng được phép kinh doanh theo phương thức đa cấp.

2.1.2.2. Về vốn điều lệ và kí quỹ của doanh nghiệp bán hàng đa cấp

Về vốn điều lệ: Quy định tại Khoản 1 Điều 7 nghị định 40/2018/NĐ-CP

Về kí quỹ: Quy định tại Điều 7 và khoản 2 Điều 50 Nghị định số 40/2018/NĐ-CP.

2.1.2.3. Về quy định tài liệu tham gia bán hàng đa cấp

Nghị định số 40/2018/NĐ-CP quy định cụ thể nội dung cơ bản cần đáp ứng và hình thức của bộ tài liệu bán hàng đa cấp.

2.1.2.4. Về hệ thống công nghệ thông tin quản lý người tham gia bán hàng đa cấp và trang thông tin điện tử của doanh nghiệp

Hệ thống công nghệ thông tin quản lý người tham gia bán hàng đa cấp và trang thông tin điện tử của doanh nghiệp là một trong những quy định mới của của Nghị định số 40/2018/ NĐ-CP. là điều kiện bắt buộc đối với doanh nghiệp khi tiến hành đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp.

2.1.3. Chế tài xử phạt bán hàng đa cấp bất chính

- 2.1.3.1. Chế tài hành chính: Quy định tại nghị định 141/2018/NĐ-CP Khoản 1 Điều 1 sửa đổi Điều 36 nghị định số 71/2014/NĐ-CP và khoản 2 Điều 1 sửa đổi Điều 92 Nghị định số 185/2013/NĐ-CP. Chế tài được áp dụng đối với doanh nghiệp và người tham gia bán hàng đa cấp thực hiện hành vi bán hàng đa cấp bất chính.
- 2.1.3.2. Chế tài Dân sự: Chế tài dân sự đối với hành vi BHĐC bất chính được áp dụng phổ biến là chế tài bồi thường thiệt hại do hành vi vi phạm của cá nhân, doanh nghiệp BHĐC bất chính gây ra. Chế tài bồi thường thiệt hại của hành vi BHĐC bất chính gồm có 2 loại là bồi thường thiệt hại khi vi phạm hợp đồng và bồi thường thiệt hại ngoài hợp đồng.
- 2.1.3.3. Chế tài hình sự: Chế tài hình sự đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính được quy định cụ thể trong Bộ luật hình sự 2015 sửa đổi 2017.

2.1.4. Cơ quan Nhà nước có thẩm quyền xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính

Trước những diễn biến phức tạp của hoạt động bán hàng đa cấp biến tướng trong thời gian vừa qua, nhằm bảo đảm an ninh trật tự và quyền lọi của nhân dân, nâng cao trách nhiệm, tăng cường hiệu lực quản lý nhà nước, tạo bước chuyển biến tích cực trong công tác quản lý hoạt động bán hàng đa cấp, đồng thời tạo điều kiện cho các tổ chức, cá nhân kinh doanh theo phương thức đa cấp chân chính hoạt động trong khuôn khổ pháp luật, ngày 31 tháng 10 năm 2016, Thủ tướng Chính phủ Nguyễn Xuân Phúc đã ban hành Chỉ thị số 30/CT-TTg về việc tăng cường quản lý nhà nước đối với hoạt động bán hàng đa cấp. Với quyết tâm đưa hoạt động bán hàng đa cấp vào khuôn khổ, Chỉ thị 30/CT-TTg đã nêu rõ vai trò, nhiệm vụ của cơ quan quản lý nhà nước chịu trách nhiệm chính trong công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động bán hàng đa cấp nhiệm vụ của các cơ quan được quy định cụ thể tai Điều 54, 55, 56, 57 của Nghi đinh số 40/2018/NĐ-CP.

2.2. Thực tiễn xử lý vi phạm bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay

Trong giai đoạn 2015-2019 số lượng doanh nghiệp BHĐC tại Việt Nam có xu hướng giảm mạnh từ 67 doanh nghiệp vào cuối năm 2015 xuống chỉ còn 26 doanh nghiệp vào cuối năm 2019. Trung bình mỗi năm trong giai đoạn này số lượng doanh nghiệp BHĐC giảm khoảng 23.7%. Tính đến tháng 8 năm 2020 cả nước chỉ còn 21 doanh nghiệp BHĐC đã được cấp giấy chứng nhận và đang hoạt động.

Năm 2015, Theo thống kê kết quả kiểm tra và xử lý vi phạm pháp luật về quản lý hoạt động BHĐC toàn quốc của Cục quản lý cạnh tranh năm 2015, việc phát hiện và xử lý hành vi BHĐC bất chính chỉ chiếm tỉ lệ rất nhỏ. chỉ phát hiện được 4 trường hợp vi phạm trên tổng số 24 trường hợp vi phạm pháp luật về BHĐC. Cục đã xử phạt hành chính 24 doanh nghiệp về vi phạm quy định của pháp luật trong hoạt động BHĐC với tổng mức tiền phạt là gần 2,5 tỷ đồng.

Năm 2016, công tác kiểm tra, xử lý vi phạm trong hoạt động BHĐC được đặc biệt chú trọng và đẩy mạnh trong năm 2016. Cục CT&BVNTD đã cử cán bộ tham gia đoàn kiểm tra liên ngành tiến hành kiểm tra đối với 07 doanh nghiệp bán hàng đa cấp đồng thời chủ động kiểm tra đối với 10 doanh nghiệp khác. Căn cứ kết quả kiểm tra năm 2015, năm 2016 và thông qua công tác giải quyết khiếu nại, Cục điều tra, xử phạt 41 doanh nghiệp với tổng số tiền 8,9 tỷ đồng trong đó có 5 doanh nghiệp bị xử phạt về hành vi bán hàng đa cấp bất chính với mức phạt là 3,644 tỷ đồng.

Năm 2017, Cục CT&BVNTD đã xử phạt 10 doanh nghiệp bán hàng đa cấp có hành vi vi phạm pháp luật về bán hàng đa cấp với tổng số tiền phạt 1.888.100.000 đồng, thu hồi giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp của 02 doanh nghiệp.

Năm 2018, Cục CT& BVNTD đã tiến hành thanh kiểm tra và xử phạt 4 doanh nghiệp bán hàng đa cấp về vi phạmbán hàng đa cấp với số tiền hơn 1 tỷ đồng.

Năm 2019, Thực hiện kế hoạch thanh tra năm 2019, Bộ Công Thương đã phối hợp với Bộ Y tế hoàn thành thanh tra chuyên ngành việc chấp hành pháp luật về bán hàng đa cấp đối với 4 doanh nghiệp. Căn cứ kết quả thanh tra, Bộ Công Thương đã xử phạt 4 doanh nghiệp với tổng số tiền phạt là 865 tỷ đồng và thu hồi giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp của 1 doanh nghiệp do có vi phạm nghiêm trọng.

2.1. Đánh giá thực trạng quy định của pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính

2.3.1. Những điểm đạt được của pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính

Thứ nhất, về việc ban hành Nghị định số 40/2018/NĐ-CP thay thế nghị định số 42/2014/NĐ-CP đã đưa ra khung pháp lý điều chỉnh chặt chẽ hơn đối với doanh nghiệp bán

hàng đa cấp. Nghị định 40/2018/NĐ-CP được ban hành với nhiều quy định mới nhằm nâng cao tính minh bạch của hoạt động bán hàng đa cấp tại Việt Nam cũng như tăng cường hiệu quả công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động này.

Thứ hai, về việc sửa đổi bổ sung chế tài xử phạt hành chính về bán hàng đa cấp bất chính. Việc tăng mức phạt đối với vi phạm bán hàng đa cấp bất chính là phù hợp với diễn biến phức tạp của hoạt động bán hàng đa cấp hiện nay. Nghị định cũng quy định chi tiết cụ thể các mức phạt khác nhau tạo điều kiện cho cơ quản lý nhà nước sẽ dễ dàng áp dụng pháp luật trong việc xử lý với phạm đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính trong các trường hợp khác nhau.

Thứ ba, hình sự hóa đối với hành vi vi phạm bán hàng đa cấp. Việc đưa Điều 217a vào Bộ Luật Hình Sự 2015 có thể thấy rằng, cơ quan tố tụng có thêm tội danh để xét xử hành vi phạm tội của doanh nghiệp bán hàng đa cấp đảm bảo việc xét xử đúng người đúng tội không oan sai khi xét xử giúp bảo vệ nền pháp chế xã hôi chủ nghĩa mà Đảng và Nhà nước đang xây dựng.

2.3.2. Một số hạn chế của pháp luật trong việc chống bán hàng đa cấp bất chính

Thứ nhất, về khái niệm BHĐC bất chính hiện nay theo quy định của pháp luật Việt Nam hiện hành về BHĐC đã không đề cập đến thuật ngữ "bán hàng đa cấp bất chính".

Thứ hai, quy định về điều kiện kinh doanh bán hàng đa cấp vẫn còn một số bất cập và han chế.

Thứ ba, quy định đại diện của doanh nghiệp bán hàng đa cấp tại địa phương hiện nay còn khá lỏng lẻo

Thứ tư, quy định kiểm soát chất lượng hàng hóa của các doanh nghiệp bán hàng đa cấp hiện nay chưa chặt chẽ và không được chú trọng nhiều.

Thứ năm, về chế tài xử lý bán hàng đa cấp bất chính mặc dù pháp luật đã sửa đổi bổ sung mức xử phạt hành chính và đa dạng hình thức xử phạt như bồi thường thiệt hại, xử phạt hình sự với vi phạm bán hàng đa cấp để phù hợp với yêu cầu của thực tiễn.

CHUONG 3.

ĐỊNH HƯỚNG, GIẢI PHÁP NHẰM HOÀN THIỆN PHÁP LUẬT VÀ NÂNG CAO HIÊU QUẢ CHỐNG BÁN HÀNG ĐA CẤP BẤT CHÍNH

3.1. Định hướng hoàn thiện pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính

- Nhận diện chính xác những hạn chế của pháp luật Việt Nam về chống bán hàng đa cấp bất chính.
- Hoàn thiện pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính xuất phát từ yêu cầu tất yếu của quá trình hội nhập kinh tế quốc tế ở Việt Nam.
- Hoàn thiện pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính nhằm bảo vệ quyền lợi hợp pháp của người tham gia bán hàng đa cấp và người tiêu dùng.
- Hoàn thiện pháp luật nhằm đảm bảo tính đồng bộ của pháp luật, chặt chẽ trong quản lý nhà nước của các cơ quan có thẩm quyền hướng tới mục tiêu chống bán hàng đa cấp bất chính.
- 3.2. Đề xuất giải pháp nâng cao hiệu quả cho việc thực hiện pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính
- 3.2.1. Nhóm giải pháp sửa đổi bổ sung và hoàn thiện các quy định pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính
- Bổ sung quy định định nghĩa về bán hàng đa cấp bất chính vào Nghị định số 40/2018/N-CP về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp
 - Bổ sung quy định chất lượng, giá cả hàng hóa của doanh nghiệp bán hàng đa cấp
- Hoàn thiện một số quy định của pháp luật về điều kiện kinh doanh nhằm chống bán hàng đa cấp bất chính.
- Hoàn thiện quy định của pháp luật về địa điểm kinh doanh của doanh nghiệp bán hàng đa cấp tại phương.
 - Hoàn thiện quy định pháp luật về chế tài xử phạt bán hàng đa cấp bất chính

Về chế tài áp dụng đối với những hành vi BHĐC bất chính hiện nay đã được pháp luật ngày càng hoàn thiện đa dạng về chế tài như: chế tài Hình sự, Hành chính, Dân sự. Tuy nhiên, tham khảo quan điểm pháp luật của một số nước trên thế giới với điều kiện kinh tế xã hội tương đồng như Việt Nam cũng như một số nước có kinh nghiệm lâu năm trong việc quản lý họa động bân hàng đa cấp pháp luật Việt Nam nên sửa đổi và hoàn thiện hơn nữa.

3.2.2. Nhóm giải pháp tổ chức quản lý Nhà nước trong hoạt động bán hàng đa cấp

- Hoàn thiện quy định pháp luật về chức năng, nhiệm vụ, quyền hạn cơ quan quản lý nhà nước trong hoạt động bán hàng đa cấp
- Xây dựng văn bản hướng dẫn chi tiết hơn để đảm bảo tính khả thi của Nghị định 40/2018/NĐ-CP chống bán hàng đa cấp bất chính

3.2.3. Nhóm giải pháp nâng cao hiệu quả chống bán hàng đa cấp bất chính

3.2.3.1. Nâng cao hiệu quả thực thi pháp luật trong quá trình thực hiện nhiệm vụ quản lý và xử lý các vi phạm bán hàng đa cấp bất chính

Để chống hành vi bán hàng đa cấp bất chính hiệu quả thì điều cấp thiết hiện nay là đẩy mạnh công tác thực thi pháp luật và xử lý vi phạm chống bán hàng đa cấp bất chính. Theo đó, trách nhiệm được đặt ra đối với các cơ quan quản lý Nhà nước từ trung ương đến từng địa phương trong lĩnh vực này là phải triệt để áp dụng các quy định của pháp luật hiện hành, có cơ chế phối hợp đồng bộ trong công tác thanh tra, giám sát; từ khâu kiểm tra cấp giấy chứng nhận đăng ký kinh doanh đến hình thức tổ chức kinh doanh, chất lượng sản phẩm, hàng hóa, quá trình hoạt động... đồng thời cần phải có biện pháp kiên quyết xử lý theo quy định của pháp luật với vi phạm bán hàng đa cấp.

Thứ nhất, đối với cơ quan chủ quản hoạt động bán hàng đa cấp

Cơ quan này quản lý và xử lý hoạt động bán hàng đa cấp bất chính một cách chặt chẽ để những văn bản pháp luật có cơ sở thực thi, áp dụng rộng rãi trên thực tế.

Thứ hai, đối với Uỷ ban nhân dân tỉnh, thành phố

Đối với việc kiểm soát và xử lý hành vi bán hàng đa cấp bất chính của các doanh nghiệp tại địa phương, Uỷ ban nhân dân cần ban hành văn bản hướng dẫn, chỉ đạo các cơ quan chuyên môn, đặc biệt là Sở Công thương, Sở kế hoạch và đầu tư, Sở Khoa học và Công nghệ, Sở y tế, công an khu vực phối hợp chặt chẽ trong hoạt động kiểm tra, thanh tra, giám sát theo kế hoạch hoặc đột xuất khi cần thiết đối với các doanh nghiệp đã được cấp giấy chứng nhận đăng ký hoạt động BHĐC và kịp thời xử lý các hành vi vi phạm của doanh nghiệp và người tham gia trên địa bàn.

Thứ ba, đối với Sở Công thương tỉnh, thành phố

Sở công thương tăng cường thực hiện các công tác: Thực hiện chỉ đạo của Uỷ ban nhân dân và thực hiện nhiệm vụ tăng cường giám sát, kiểm tra, kiểm soát thị trường, hội nghị, hội thảo, đào tạo về tổ chức tại địa phương nhằm phát hiện và xử lý nghiêm các vi phạm của doanh nghiệp, người tham gia bán hàng đa cấp; phát hiện và chuyển hồ sơ xử lý hình sự đối với hành vi kinh doanh vi bán hàng đa cấp không có giấy chứng nhận đăng ký

hoạt động bán hàng đa cấp hoặc không đúng nội dung giấy chứng nhận tại điều 217a Bộ luật hình sự 2015 sửa đổi bổ sung 2017.

Thứ tư, đối với các cơ quan chuyên môn khác

Bộ Y Tế, Bộ Khoa học và Công nghệ, Bộ Thông tin và Truyền thông, Bộ Công An cần chỉ đạo tới các cơ quan cấp dưới tăng cường kiểm tra giám sát hoạt động bán hàng đa cấp trong lĩnh vực mà các cơ quan này quản lý.

Thứ năm, đối với Hiệp hội Bảo vệ người tiêu dùng

Cơ quan quản lý nhà nước chủ quản nên ủy thác cho Hiệp hội bảo vệ người tiêu dùng thực hiện công việc tập huấn, hướng dẫn cho người tham gia bán hàng đa cấp và người tiêu dùng biết cách khởi kiện doanh nghiệp bán hàng đa cấp bất chính để đòi bồi thường thiệt hại mà các doanh nghiệp này đã gây ra.

3.2.3.2. Tích cực tuyên truyền, phổ biến pháp luật, nâng cao nhận thực xã hội về quản lý bán hàng đa cấp nhằm chống bán hàng đa cấp bất chính

Thứ nhất, đối với người dân

Tích cực tuyên truyền, phổ biến về pháp luật trong hoạt động bán hàng đa cấp tới người dân, đặc biệt những người ở vùng sâu, vùng xa để họ có thể hiểu rõ quyền, nghĩa vụ của mình khi tham gia các công ty, doanh nghiệp bán hàng đa cấp. Cần phanh phui triệt để doanh nghiệp bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam để làm trong sạch môi trường bán hàng đa cấp cũng như làm cho người dân thêm tin tưởng và có nhận thức đúng đắn về loại hình kinh doanh này.

Thứ hai, đối với các doanh nghiệp và người tham gia bán hàng đa cấp

Cần phải hướng dẫn thực hiện đúng quy định của pháp luật, phòng ngừa loại trừ vi phạm trong hoạt động bán hàng đa cấp. Phổ biến, tuyên truyền pháp luật về quản lý hoạt bán hàng đa cấp cho các doanh nghiệp, người tham gia để cho những chủ thể này hiểu rõ trách nhiệm, đạo đức trong kinh doanh cần thiết và quan trọng như thế nào.

Thứ ba, đối với các phương tiện thông tin đại chúng, cộng đồng xã hội

Nhà nước cần thông qua phương tiện thông tin đại chúng, cộng đồng xã hội tuyên truyền phổ biến pháp luật về bán hàng đa cấp, dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính giúp người dân nắm rõ thông tin để biết cách tự bảo vệ trước những cám dỗ của doanh nghiệp bán hàng đa cấp bất chính..

KÉT LUẬN

Hoạt động bán hàng đa cấp có xu hướng tiếp tục phát triển mạnh mẽ trong tương lai và có sư áp dung sâu rông các công nghệ hiện đại. Bối cảnh đó đặt ra nhiều thách thức, khó khăn mới trong công tác quản lý hoạt động kinh doanh này. Nhiều mô hình kinh doanh đa cấp biến tướng, lợi dụng các hình thức đầu tư như đầu tư tiền vào các dự án tài chính, tiền ảo, ví điện tử để lừa đảo, truc lợi đang có xu hướng phát triển và rất khó xử lý. Bên canh đó, hoat đông kinh doanh đa cấp chủ yếu có tính chất truyền miêng, người tham gia mang lưới trong các hôi nhóm kín thông qua các mang xã hôi nên lực lương chức nặng khó có thể nắm bắt được thông tin, các chứng cứ để xử lý vị phạm. Mặt khác, vấn đề quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp ở nước ta vẫn tồn tại nhiều bất cập. Điển hình như việc pháp luật hiện hành không yêu cầu doanh nghiệp bán hàng đa cấp phải có trụ sở, chi nhánh, văn phòng đại diện hoặc cơ sở kinh doanh tại địa phương. Điều này gây ra rất nhiều khó khăn cho công tác quản lý, kiểm tra, giám sát của lực lượng chức năng. Do đó, tác giả đề xuất những giải pháp hoàn thiện pháp luật chống bán hàng đa cấp bất chính nêu trên với mong muốn Nhà nước cần tiếp tục hoàn thiên hành lành pháp lý, khuôn khổ pháp luật cho hoạt đông này. Trong thời gian tới Nhà Nước cần quản lý hiệu quả và đúng hướng hoạt đông kinh doanh đa cấp. Đồng thời nghiên cứu xây dưng cơ chế quản lý hiệu quả hoạt đông bán hàng đa cấp ở địa phương; đẩy manh các hoạt đông tuyên truyền, cảnh báo người dân sớm nhân diên và phòng tránh trước các hoat đông này.

DANH MỤC CÔNG TRÌNH LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI

- 1. Trần Ngọc Dung (2020), "Sự tác động của bán hàng đa cấp đến kinh tế xã hội Việt Nam hiện nay"; Tạp chí Công thương số 03- tháng 2/2020, tr21-26.
- 2. Trần Ngọc Dung (2020), "Trách nhiệm pháp lý đối với hành vi bán hàng đa cấp bất chính theo quy định của pháp luật Việt Nam hiện nay"; Tạp chí Công thương số 20-tháng 8/2020, tr51-56.
- 3. Trần Ngọc Dung (2020), "Thực trạng bán hàng đa cấp bất chính và một số giải pháp hoàn thiện pháp luật về chống bán hàng đa cấp bất chính ở Việt Nam hiện nay"; Tạp chí Nhân lực Khoa học xã hội số 11(90) 2020, tr70-78.